

Komunikace ve školní třídě: směrem k dialogickému vyučování

Zuzana Šalamounová, ÚPV FF MU

Cíle

- Studenti rozumí základním specifikům a parametrům výukové komunikace.
- Studenti rozumí pojmům zóna nejbližšího vývoje a lešení.
- Studenti rozumí tomu, jaké jsou rysy dialogického vyučování, a umí je aplikovat na dny ve vyučovací hodině.

Komunikace ve školní třídě

Co již víme o výukové komunikaci?

Vytvořte si ve dvojici pojmovou mapu reflektující Vaše stávající vědomosti o komunikaci ve školní třídě.

Specifika výukové komunikace

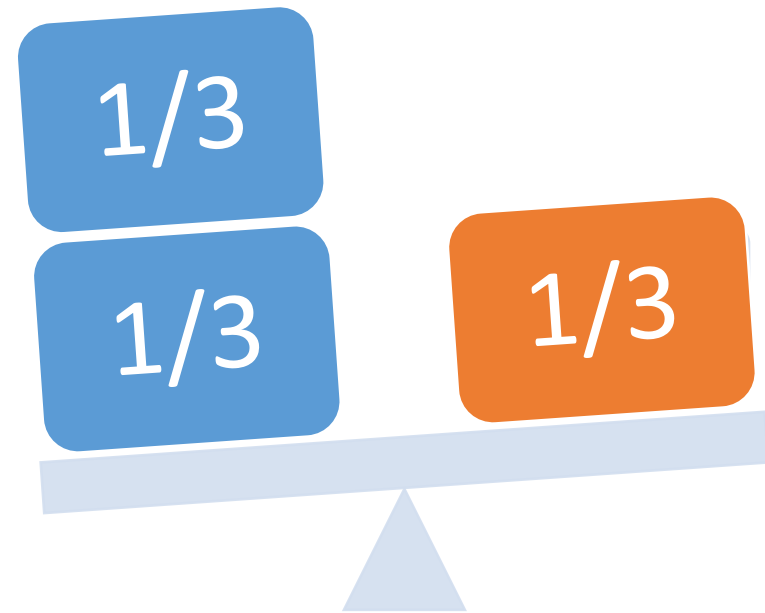
Dominance učitele:

- otevírání komunikace
- organizace komunikace
- evaluace

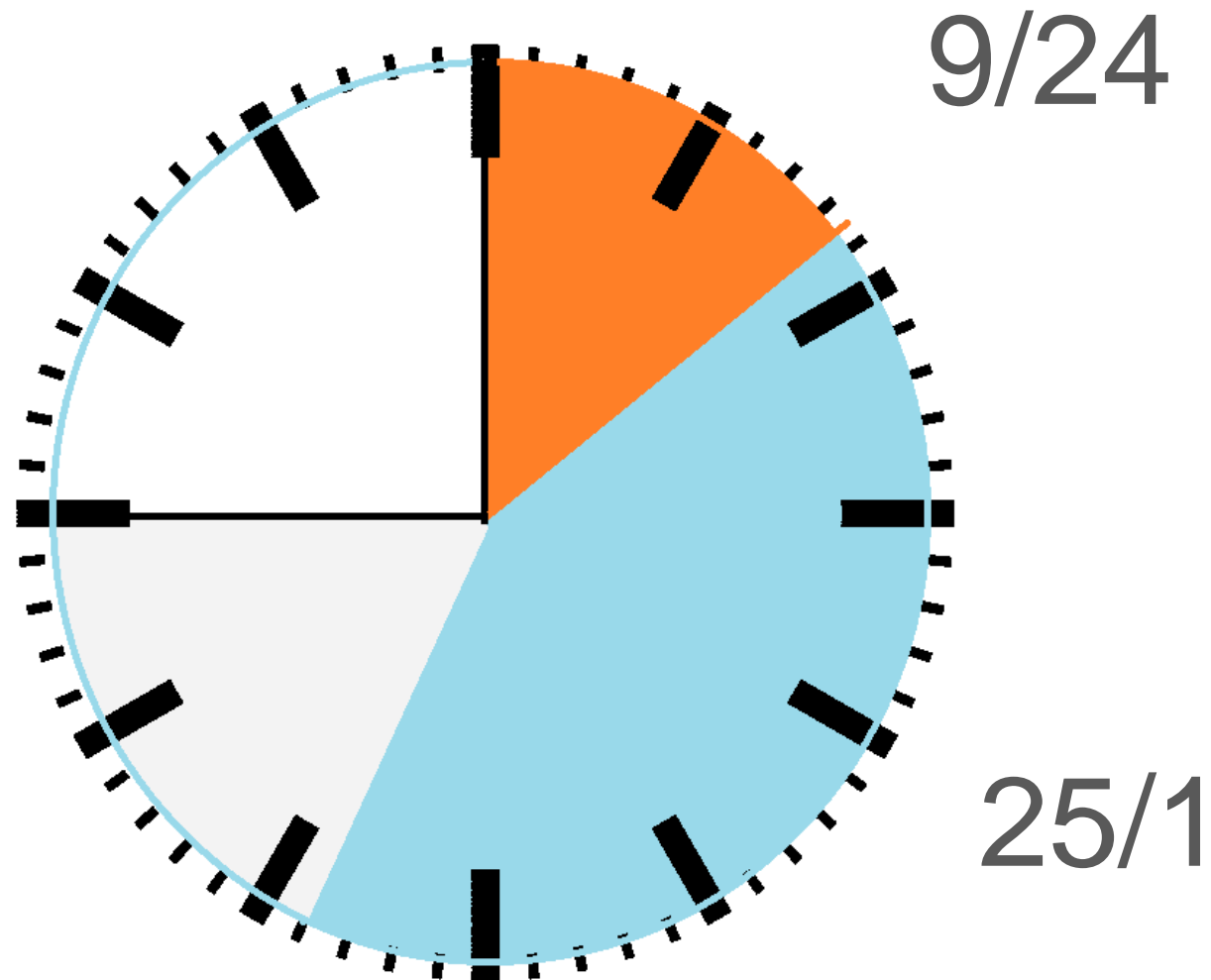
Specifika výukové komunikace

Dominance učitele:

- pravidlo 2/3

Rozložení komunikačního času

Specifika výukové komunikace

Konstantní přítomnost hodnocení:

Kolik je hodin?

Půl páté.

Dobře.

Kolik je hodin?

Půl páté.

Děkuji.

Specifika výukové komunikace

Elicitace

Paní učitelka je asi zapomnětlivá, protože se nás ptala na to stejné, co minule...

Specifika výukové komunikace

Specifická struktura (IRF)

U: Je delfín ryba?

otázka (I)

Ž: Ne.

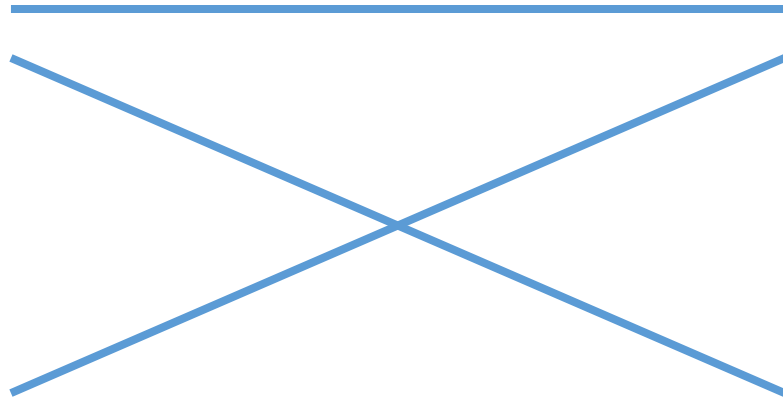
odpověď (R)

U: Není to ryba!

zpětná vazba (F)

Otázky učitele (I – R – F)

Otevřené
otázky

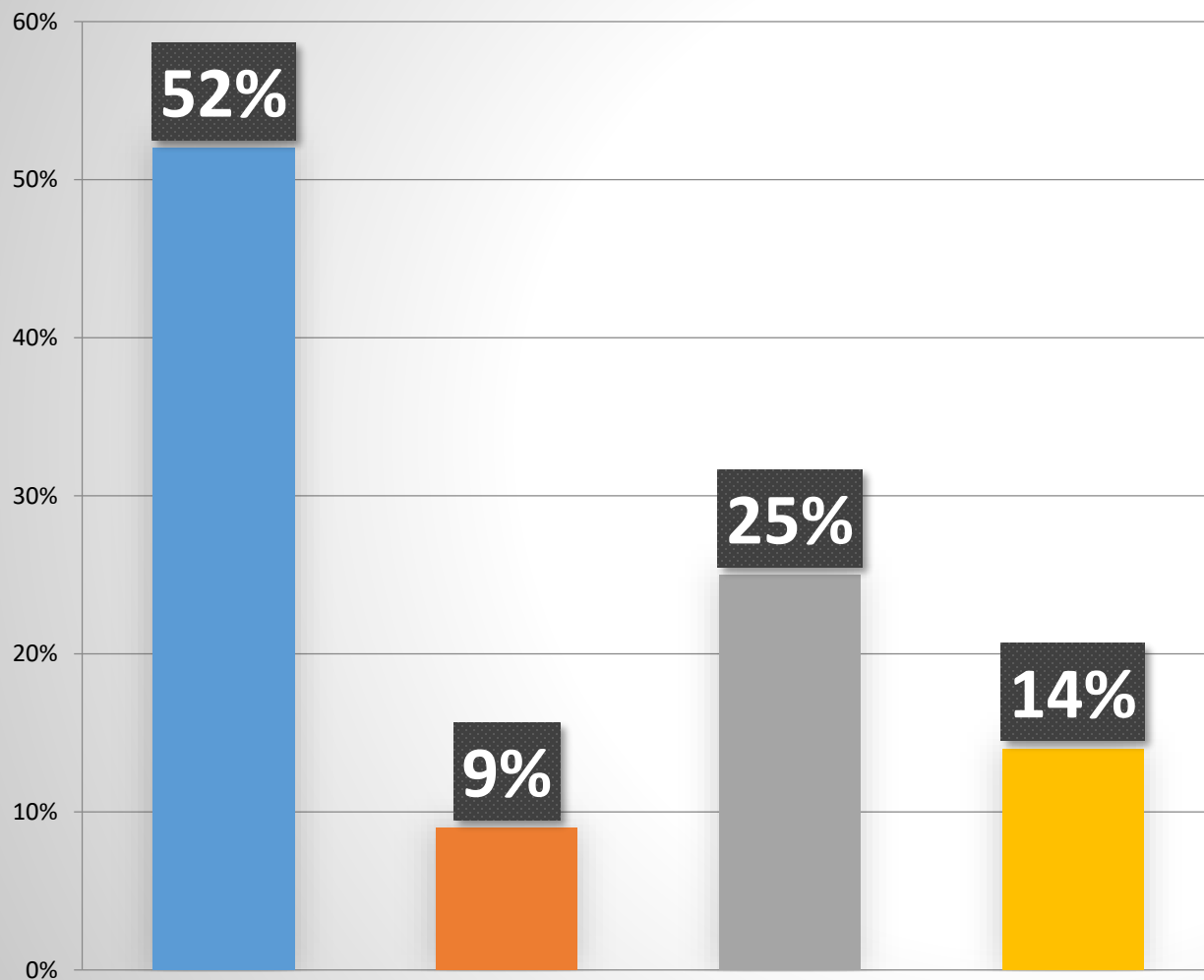

Vyšší kognitivní
náročnosti

Uzavřené
otázky

Nižší kognitivní
náročnosti

Distribuce otázek v běžné výuce (2. stupeň, humanitní předměty)

- Uzavřené nižší kognitivní náročnosti
- Otevřené nižší kognitivní náročnosti
- Uzavřené vyšší kognitivní náročnosti
- Otevřené vyšší kognitivní náročnosti

Ke každému typu otázek vytvořte ve čtveřici jednu otázku uplatnitelnou v předmětu Vaší aprobace. Předmět uveďte (8922).

Pořadí:

NKPU

NKPO

VKPU

VKPO

Žákovské odpovědi (I – R – F)

Počet slov	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10-14	15-19	20 +
Celkem replik	1300	473	302	165	123	88	72	56	44	99	35	75
%	45,9	16,7	10,7	5,8	4,3	3,1	2,5	2	1,6	3,5	1,2	2,7

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: Ano, vzhůru. Tak, a teď tam mám dole ta slova k zapamatování. *(Ukazuje na slova na tabuli.)*

Proč si ta slova musíme pamatovat?

ŽŽ: Protože si je nemůžeme odvodit.

U: Ano, totiž tam funguje takzvaná spodoba co?

ŽŽ: Znělosti.

U: Znělosti.

- Odpověď v závislosti na kolokabilitě - mechanismus tzv. nepravých odpovědí

Žákovské odpovědi (I – R – F)

U: A protože jste to už probírali dříve, tak já myslím, že synonyma jsem vám tady psát ani nemusela. Co jsou to synonyma? Milane? Řekni to svými slovy.

- **Ž Milan:** Já nevím.
- **U:** Víš to, co jsou to synonyma?
- **Ž Milan:** Slova, které vyjadřují stejnou věc.
- **U:** Mají stejný, nebo?
- **ŽŽ:** podobný význam.
- **U:** Nebo podobný význam. Takže slova, mající různou obdobu, ale stejný nebo podobný význam.

Žákovské odpovědi (I – R – F)

- Krátké, správné
- Chybné odpovědi pouze sporadicky
- Žáci se většinou snaží dojít k jedné konkrétní odpovědi – té, kterou má na mysli učitel (Myhill, 2007).

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

- Verifikační

U: Jaká je lepší pozice, pro žadatele o hypotéku? Mít smlouvu na dobu určitou, nebo neurčitou?

Ž: Neurčitou.

U: No, neurčitou, samozřejmě.

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

■ Formativní

U: Takže můžu někoho poprosit, aby nás seznámil se životem této spisovatelky? Terezko, zkus. (vyvolává hlásící se žákyni)

Ž Terezka: Narodila se roku 1953 v Olomouci, dětství kromě prvních tří let prožila v Praze, v roce 1983 emigrovala s rodinou do Rakouska. Psala divadelní hry a knihy, především pro děti a mládež. V roce 1995 se vrátila zpátky do Česka, dnes pracuje jako spisovatelka a scénáristka. Po maturitě na gymnáziu Jana Nerudy nemohla dále z politických důvodů studovat.

U: Výborně. Já myslím, že to bylo úplně úžasné. Jenom jde o to, když teď mluvíš o současnosti, tak to gymnázium ona určitě studovala před lety. Takže je potřeba ty informace pěkně seřadit chronologicky, jak jdou za sebou.

Zpětná vazba učitele (I – R – F)

■ Formativní

Ž Matěj: Naše soustava se skládá z osmi planet a z toho jedna je Země. Planety obíhají kolem osy, středem Sluneční soustavy je Slunce. Planety jsou v tomto pořadí: Merkur, Venuše, Země, Mars, Jupiter Saturn, Uran, Neptun.

U: No, není to zlé, ale vadí mi, že se otáčí kolem osy, jo. Ale tam, představ si, že máš planetu a máš osu tady. *(kreslí na tabuli planetu a mimo ni kreslí osu)* Myslíš, že se ta planeta otáčí takhle dokola? *(ukazuje, jak by se planeta mohla otáčet)*

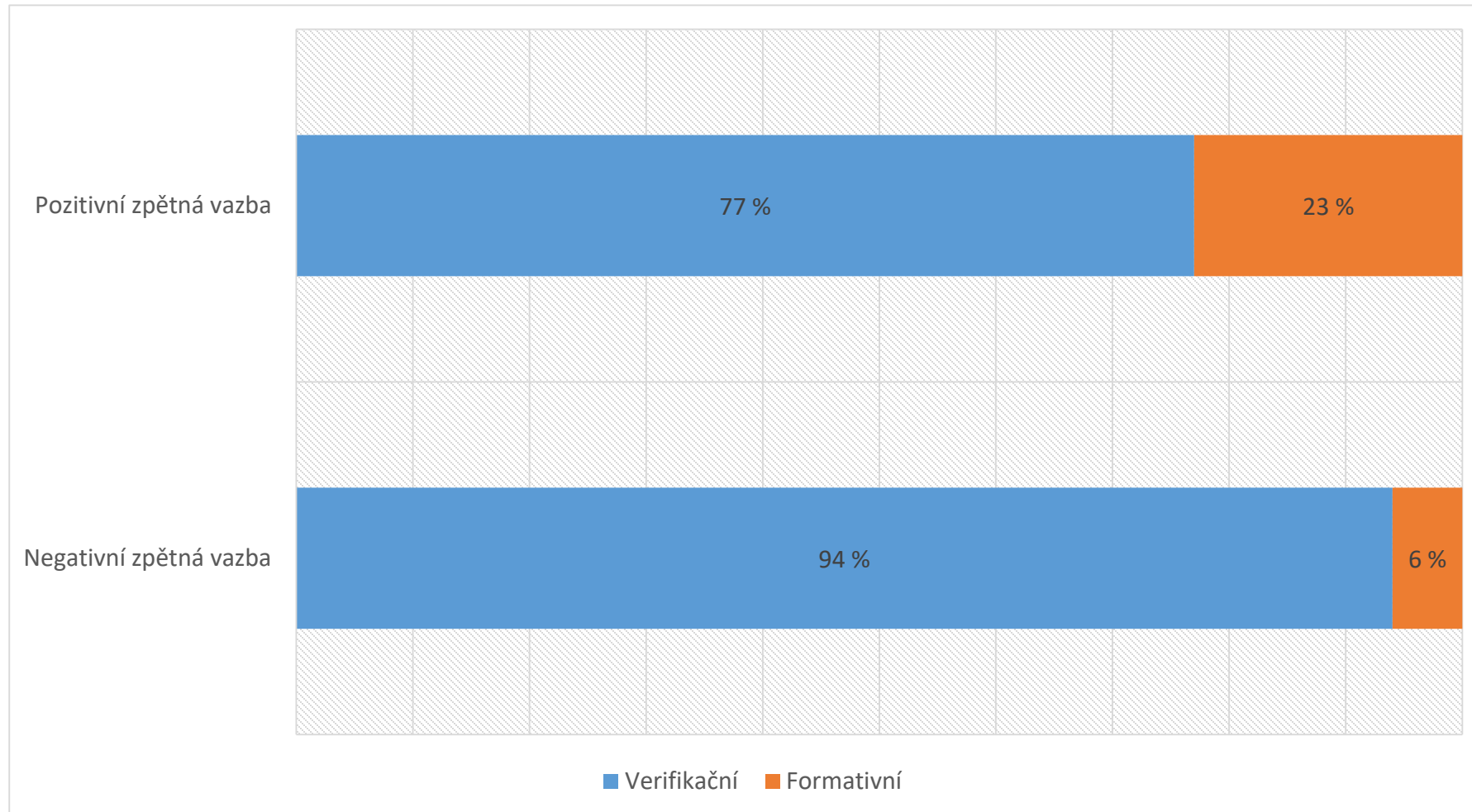
Ž Matěj: Ne.

U: Takže kolem jaké osy?

Ž Matěj: Kolem své.

U: Tam musí být kolem své osy, jo? Takže ... kolem osy, točí se kolem osy ... musí to být tedy naprosto přesné.

Zpětná vazba v běžném vyučování

Jaká je komunikace ve škole?

Otázka: na zapamatování

Odpověď: krátká, správná

Zpětná vazba: nerozvinutá

Komunikace ve školní třídě

Obrat směrem k aktivní, produktivní participaci žáků.

Proces učení: commognition (Sfard)

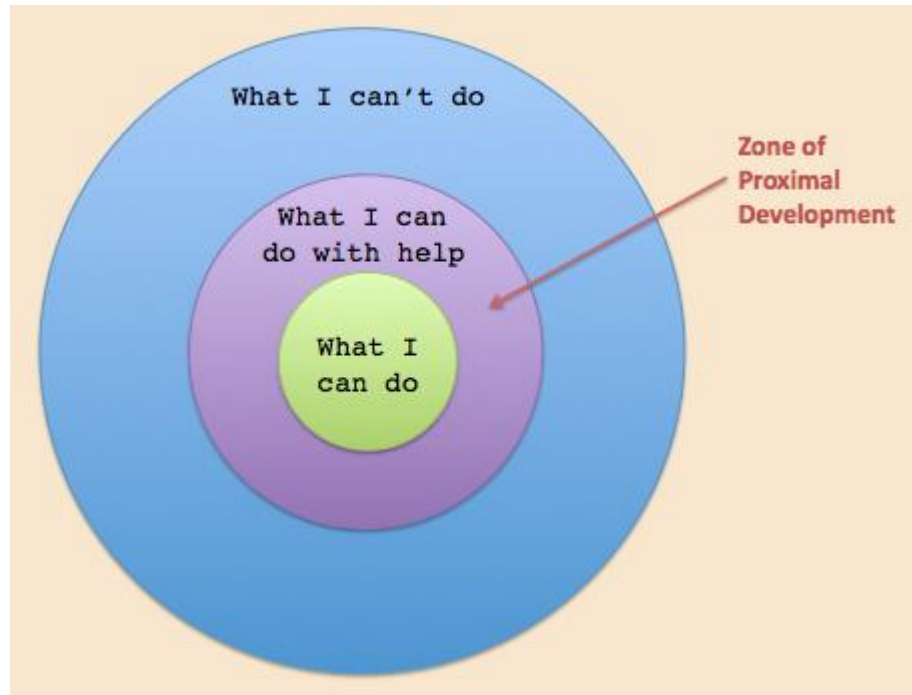
Vztah myšlení
a řeči

Učení jako
participace

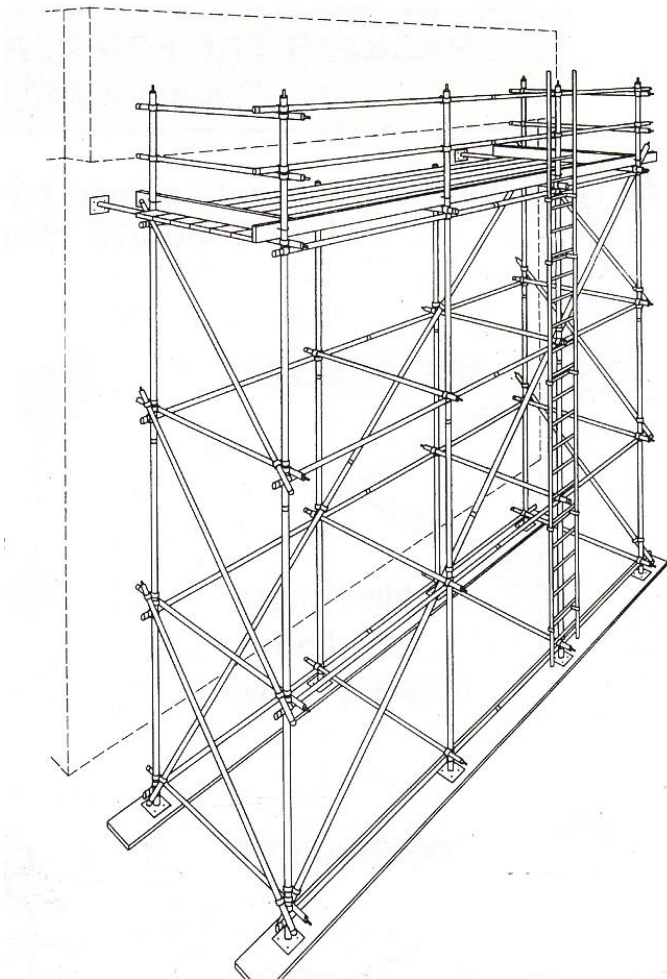
Žáci, kteří více
participují,
dosahují lepších
vzdělávacích
výsledků

Proces učení: zóna nejbližšího vývoje (Vygotskij)

-Vzdálenost mezi aktuálním stupněm vývoje a potenciálním stupněm vývoje, který je podmíněn vedením dospělého nebo spoluprací se schopnějšími vrstevníky.

Proces učení: koncepce lešení (Bruner)

-Proces, který umožní jedinci řešit problém, splnit úlohu nebo dosáhnout konkrétního cíle, který přesahuje hranice neasistovaného úsilí.

Dialogické vyučování

- Dominují vyšší myšlenkové procesy
- Dialog mezi učitelem a žáky (střídání perspektiv)
- Žáci jsou aktivní a angažovaní

Klíčové rysy dialogického vyučování

- Otevřené a myšlenkově náročné otázky učitelů
- Rozvité odpovědi žáků
- Rozvinutá zpětná vazba
- Kladení otázek žáky
- Triadická interakce

Užitečnost dialogického vyučování

- Zvýšení porozumění vyučované látce
- Rozvoji argumentačních schopností
- Rozvoj kreativity
- Rozvoj schopnost učit se